

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף כט

(בעמוד הקודם)

שאלה: **לרבנן מאי:** רבנן החולקים על רבי ישמעאל וסוברים שאכילת שלוש סוגי פירות בשנה אחת אינה חזקה, אלא זוקא שלוש שנים, מהיכן הם לומדים דין 'חזקה'?

תשובה: **אמר רב יוסף:** נאמר בספר ירמיהו "שָׁדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכָתוּב בְּסֵפֶר וְחָתוּם וְהָעֵד עֵדִים". ירמיהו אמר זאת בשנה העשירית למלך צדקיהו, הוא הזהיר את העם הקונים שדות שיכתבו שטר ויחתימו עדים על הקנייה, כי הם ילכו בגלות בשנה האחת עשרה למלך צדקיהו, ואם כן יהיו להם רק שנתיים של שימוש בנכס ולא תהיה להם 'חזקה' על כך. מכאן שאין חזקה פחותה משלוש שנים.

קושיא: **א"ל אביי:** אולי 'חזקה' נעשית בשנה אחת בלבד, וירמיהו רק נתן להם עיצה טובה שיכתבו שטר כדי שלא יצטרכו לביא עדים אם יערער עליהם המוכר בתוך השנה. ואביי מביא ראייה לכך -

דאי לא תימא הכי: אם לא תאמר שירמיהו נתן להם עיצות טובות, איך תפרש את הפסוק בירמיהו "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל הַגּוֹלָה אֲשֶׁר הִגְלִיתִי מִירוּשָׁלַם בְּבָלָהּ. בְּנוּ בְתִים וְשִׁבוּ וְנִטְעוּ גִּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיָן?" אלא בהכרח שירמיהו נתן עיצה טובה לבני גלות בכל שיתאקלמו בארץ בכל, כי הם לא יחזרו לארץ ישראל לפני סיום שבועים שנות הגלות. וכך גם כאן ירמיהו נותן להם עיצה טובה.

תדע: והראייה לכך שהוא נותן להם עיצה טובה, כי באתו הפרק שהוא אמר להם לכתוב שטרות על קניית שדותיהם, הוא נתן להם עוד עיצה בקשר לשטרות "וּגְתָתֶם בְּכָלִי חֲרָשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים" להניח את השטרות בכלי חרס כדי שיתקיימו.

ואם כן חוזרת השאלה מניין לרבנן דין שלוש שנים לחזקה?

אלא אמר רבא - שתא קמייטא מחיל איניש, תרתי מחיל, תלת לא מחיל: לומדים מסברא. כשאדם רואה את חברו אוכל את פירות שדהו פעם אחת הוא מוחל לו על כך, וכן פעם שנייה הוא מוחל, אך לא יותר. ואם עברו שלוש שנים והוא לא מחה בו, זו ראייה שהמחזיק בשדה קנה אותה.

קושיא: אמר ליה אביי - אלא מעתה כי הדרא ארעא וכו': אם כן כאשר בעל השדה מוחה במחזיק לאחר שאכלה שנתיים, המחזיק יצטרך להחזיר רק את הקרקע לבעלים אך לא את הפירות שאכל, כי הרי הבעלים כבר מחל לו עליהם. ואילו רב נחמן אמר שהמחזיק צריך להחזיר גם את הפירות.

אלא אמר רבא - שתא קמייטא לא קפיד איניש, תרתי לא קפיד, תלת קפיד: לומדים מסברא. בשנה הראשונה והשניה אדם לא מקפיד על חברו, אך גם לא מוחל לו על אכילתו (ולכן אם ימחה בו בתוך שלוש שנים יצטרך המחזיק להחזיר את הפירות שאכל). אבל על שלוש שנים הבעלים כבר מקפיד, ואם לא מחה בו זו ראייה שהוא קנה את השדה ממנו.

קושיא: א"ל אביי - אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב וכו': אם כן אנשי בר אלישיב שמקפידים שאנשים לא יעברו אפילו על המיצר של שדותם (מיצר = גבול השדה), האם מי שיחזיק בשדותם רגע אחד כבר תהיה לו חזקה?

וכי תימא: ואם תאמר שאכן אצל בר אלישיב תהיה חזקה לאלתר, קשה, כי ינתת דברך לשיעורין' ולא יתכן שדין חזקה ישתנה מאדם לאדם לפי מידת הקפדתו!

אלא אמר רבא - שתא קמייטא מיזדהר איניש בשטריה, תרתי ותלת מיזדהר, טפי לא מיזדהר: אדם שומר על השטר עד שלוש שנים ולא יותר. אמנם אם הבעלים מחה במחזיק, על המחזיק היה לשמור על שטרו יותר משלוש שנים. ואם לא עשה זאת, זו ראייה שהשדה אינה שלו.

קושיא: אמר ליה אביי - אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה, דאמר ליה אי מחית באפאי הוה מיזדהרנא בשטראי: אם כן לא תועיל מחאה של הבעלים בפני שני עדים, שלא בפני המחזיק. כי המחזיק יטען שהוא לא ידע שהוא צריך לשמור על שטרו.

תירוץ: דאמר ליה חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה: הבעלים עונה - ידעת שמחיתי בך, כי העדים מספרים לחבריהם את דבר המחאה, וחבריהם לחבריהם, וכך עובר הדבר מפה לאוזן עד המחזיק בשדה.

*

אמר רב הונא - שלוש שנים שאמרו הוא שאכלן רצופות: דוקא אם זרע את השדה ואכל את היבול שנה אחר שנה. אבל אם אכל שנה אחת ובשנה הבאה לא אכל, ואחר כך אכל עוד שנתיים, אין זו חזקה. כי הבעלים יכול לטעון 'לא מחיתי כך כי ראיתי שלא אכלת שנה שנייה, והבנתי שגילית בדעתך שהשדה אינה שלך ולכן לא זרעת אותה'.

קושיא: מאי קמ"ל? תנינא חזקתן שלוש שנים מיום ליום: מה החידוש בדברי רב הונא? הרי כתוב מפורש במשנה 'שלוש שנים מיום ליום' דהיינו בלי הפסק.

תירוץ: מהו דתימא 'מיום ליום' לאפוקי מקוטעות ולעולם אפילו מפוזרות, קמ"ל: היה מקום לומר שהמשנה באה רק למעט שנים מקוטעות, דהיינו כמו 'בשדה הבעל' שמועילה חזקה של שלוש חודשים, שנה, ושלוש חודשים. אבל אפשר לעשות חזקה על ידי שלוש שנים שלימות אפילו שהם מפוזרות ואינם סמוכות זו לזו. קמ"ל רב הונא שצריך דוקא שלוש שנים זה אחר זה בלי הפסק.

אמר רב חמא - ומודי רב הונא באתרי דמוברי באגי: רב הונא מודה במקום שהמנהג לזרוע שנה ו'להוביר' את השדה שנה ולא לזרוע אותה, כדי שלא להכחיש את הכח של הקרקע. אם המחזיק החזיק בשדה חמש שנים שמתוכם זרע אותה שלוש שנים, שנה כן שנה לא, שזו חזקה. (כי הבעלים לא יכול לטעון 'באתי וראיתי שהשדה אינה זרועה ולכן לא מחיתי', כי המחזיק טוען לו 'הרי חרשתי את השדה אחרי הקציר והיה לך להבין שהסיבה שלא זרעתי אותה רק כדי שלא להכחיש אותה').

קושיא: פשיטא!

תירוץ: לא צריכא דאיכא דמובר ואיכא דלא מובר והאי גברא מובר. מהו דתימא א"ל אם איתא דדידך הואי איבעי לך למיזרעה: מדובר במקום שיש אנשים שמוברים את השדה (זורעים שנה כן שנה לא) ויש שאינם מוברים אותה. והמחזיק בשדה מוביר אותה, והשדה נמצאת בבקעה של שדות כמותה המוברות גם הן.

היה מקום לומר שהבעלים טוען למחזיק 'אם השדה היתה באמת שלך, היית צריך לזרוע אותה ולא להוביר אותה, בכדי למהר את 'החזקה' שלך, ומכך שלא עשית זאת גילית דעתך שהשדה אינה שלך ולכן לא מחיתי כך'. (רבינו יונה). ועל כך מחדש

רב חמא -

קמ"ל דאמר ליה 'חדא ארעא בכלייה באגא לא מצינא לינטר', ואי נמי 'בהכי ניחא לי דעבדא טפי': קמ"ל שהמחזיק טוען לו 'לא יכולתי לזרוע אותה לבדי, כי אז הייתי צריך לשכור שומר לבדי וזהו דבר יקר'. (אבל אם כל השדות סביבי היו זרועות, היינו שוכרים שומר ביחד לכולן).

או שהמחזיק טוען לו 'העדפתי להוביר את השדה כדי שהיא תהיה טובה יותר בשנה הבאה'.

קושיא על רב הונא:

תנן חזקת הבתים, והא בתים דכיממא ידעי בליליא לא ידעי: לדברי רב הונא שהחזקה צריכה להיות רצופה, קשה, איך יתכן שתהיה חזקה על בתים, והרי אין יכולת למחזיק להביא עדים על מגורים בבית בלילה, ואם כן יש כאן חזקה רק על הימים. ואז הבעלים יכול לטעון 'ראיתי שלא דרת בבית בלילה ולכן לא מחיתי כך' וכאמור למחזיק אין עדים על הלילות. (אמנם בשדה, מכיון שהדרך לעשות מלאכה רק בימים, מספיק להביא עדות רק על הימים. מה שאין כן בבית שהדרך לגור בו גם בלילות).

תירוץ: אמר אביי מאן מסהיד אבתים? שיכבי, שיכבי מידע ידעי ביממא ובליליא: העדים שמעידים על חזקת בתים הם השכנים, והשכנים יודעים שהמחזיק גר בבית גם בלילה.

תירוץ נוסף: רבא אמר כגון דאתו בי תרי ואמרי אנן אגרינן מיניה וזרינן ביה תלת שנין ביממא ובליליא: באו שניים והעידו שהם שכרו את הדירה מהמחזיק, וגרו בה שלוש שנים ביום ובלילה. ונמצא שיש כאן עדות גם על הלילות.

קושיא: אמר ליה רב יימר לרב אשי הני נוגעין בעדותן הן, דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו הבו ליה אגר ביתא להאי: הרי העדות הזו פסולה כי העדים הללו נוגעים בעדותם. משום שאם הם לא יעידו שהבית שייך למחזיק שהשכיר להם את הבית, הם יצטרכו לשלם כסף נוסף לבעלים הראשונים על המגורים בבית.

תירוץ: א"ל דייני דשפילי הכי דאיני, מי לא עסקינן כגון דנקיטי אגר ביתא ואמרי למאן ליתביה: אכן דיינים שפלים שאינם בקיאים בדין יקבלו עדות כזו. אמנם רבא לא דיבר על מקרה שהם כבר שילמו את השכירות, אלא על מקרה שהם מחזיקים

את הכסף ביד והם מעידים שהכסף אמור להגיע למחזיק. ואם כן אין להם שום נגיעה בעדות.

הגבלה בצורך בעדות על חזקה ברציפות

אמר מר זוטרא - ואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי ליה דזר ביה תלת שני ביממא ובליילא, טענתיה טענה: בעיקרון המחזיק אינו צריך להביא עדות על כך שדר בבית גם בלילות, אלא מספיק להביא עדות שגר בבית שלוש שנים, ובסתמא זה כולל יום ולילה. ורק אם הבעלים טוען שהוא לא ראה את המחזיק גר בלילות ולכן הוא לא מיחה בו וממילא אין חזקתו חזקה, הטענה הזו של הבעלים היא טענה המתקבלת. ועל המחזיק להביא עדים שגר בבית גם בלילות.

ומודי מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות, דאע"ג דלא טען, טענינן ליה אנן: מר זוטרא מודה שאם הבעלים הוא רוכל המסתובב בעיירות למכור קישוטי נשים, שאפילו אם הוא לא טוען שעל המחזיק להביא עדות על מגורים ברציפות, בית דין טעונים זאת בשבילו.

בגלל שהרוכל אינו נמצא זמן רב בעירו, ולכן המחזיק יכול לגור בבית של הרוכל, וכאשר הרוכל מגיע לעיר הוא יוצא מהבית עד שהרוכל הולך, ואז הוא חוזר לבית. וכך הרוכל לא יודע אף פעם שמישהו מחזיק לו בבית, וממילא שתיקתו אינה ראייה. ואין למחזיק חזקה, עד שיביא עדים שגר בבית ברציפות ולא יצא מהבית במשך שלוש שנים אפילו לילה אחד.

ומודה רב הונא בחנותא דמחוזא דליממא עבידא לליליא לא עבידא: רב הונא שאמר שצריך חזקה ברציפות, מודה שבחנניות של העיר מחוזא שמוכרים בהם לחם ויין, מספיק חזקה רק על הימים. ולכן גם אם יטען הבעלים הראשונים שהמחזיק לא היה בחנות בלילות, אין טענתו טענה, כי הדרך להתגורר בחנניות הללו היא רק ביום ולא בלילה.

*

רמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא: קנו שפחה ביחד. אחד מהם לקח אותה שתעבוד לו בשנה הראשונה השלישית והחמישית, והשני לקח אותה בשנה השניה הרביעית והששית. ונמצא שאף אחד מהם לא עבד בה שלוש שנים רצופות. בא הבעלים הראשונים וערער על השימוש שלהם בשפחה שהיתה שלו.

הם הלכו לרבא, ורבא אמר להם - הרי הסיבה שהשתמשתם בה שלא ברציפות, כדי שלאף אחד ממכם לא תהיה חזקה עליה. ואם כן כמו שלכל אחד ממכם אין חזקה עליה ביחס לאחיו, כך גם לשניכם ביחד אין חזקה עליה מול המערער.

ולא אמרן אלא דלא כתוב עיטרא, אבל כתוב עיטרא קלא אית ליה: וכל זה דוקא כשהם לא עשו שטר חלוקה ביניהם בעדים, שאחד יעבוד בה שנה אחת והשני יעבוד בה בשנה השניה. כי אם הם עשו שטר, על הבעלים היה מוטל למחות בהם בתוך שלוש שנים. משום לשטר כזה יש 'קול' (= פרסום), והבעלים יודע שהסיבה שהם משתמשים בה שלא ברציפות, אינה מוכיחה שהשפחה אינה שלהם, אלא שזו החלוקה שעשו ביניהם.

*

אמר רבא - אכלה כולה חוץ מבית רובע קנה כולה חוץ מבית רובע: המחזיק בשדה זרע את כולה ואכל את היכול שלוש שנים, מלבד חלק בשדה בשטח של 'בית רובע' שלא זרע אותו ולא אכל אותו. הוא קנה את כל השדה מלבד את אותו השטח.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע - ולא אמרן אלא דבר זריעה היא, אבל לאו בר זריעה היא קני לה אגב ארעא: כל זה דוקא כשהשטח הזה ראוי לזריעה, שאז טוען הבעלים הראשונים 'אם הוא היה באמת שייך לך מודע לא זרעת אותו?'. אבל אם השטח הזה אינו ראוי לזריעה אין ראייה מכך שהוא לא זרע אותו, ולכן הוא קונה גם אותו אגב החזקה בשאר הקרקע.

מתקיף לה רב ביבי בר אבוי - אלא מעתה צונמא במה יקנה? אלא באוקומי בה חיותא ומשטחא בה פירי, הכי נמי איבעי ליה לאוקומי בה חיותא אי נמי משטחא בה פירי: הרי הקונה מחבירו קרקע סלעית שאי אפשר לזרוע אותה במה הוא יחזיק בה? אלא החזקה שלו נעשית על ידי העמדת חיות ושטיחת פירות בקרקע. ואם כן גם כאן היה על המחזיק להשתמש ב'בית רובע' הזה שאינו ראוי לזריעה בהעמדת חיות ושטיחת פירות. ואם הוא לא עשה זאת, הוא לא קונה את השטח הזה.

*

ההוא דאמר ליה לחבריה מאי בעית בהאי ביתא, אמר ליה מינך זבינתיה ואכלית שני חזקה, א"ל אנא בשכוני גוואי הואי: מעשה בבית שיש בו שני

חלקים 'בית חיצון' ו'בית פנימי'. ובא בעל ה'בית הפנימי' ואמר למתגורר ב'בית החיצון' - 'מה אתה עושה בבית הזה?' אמר לו חבירו 'ממך קניתי אותו וגרתי בו שלוש שנים של חזקה'. אמר לו האיש 'אני גרתי בחלק הפנימי של אותו מבנה ובכל יום נכנסתי ויצאתי דרך הבית שלך, ואתה גרת בו כרשותי. ולכן לא מחיתי בך, כי השתמשתי איתך באותו בית שגרת בו בכל יום'.

אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה זיל ברור אכילתך: באו לרב נחמן לדין תורה. אמר רב נחמן למחזיק - עליך להביא עדים שגרת בבית החיצון לבדך שלוש שנים בלי האיש שבא איתך לדין תורה. (וכמובן שלאיש המערער היו עדים שגם הבית החיצון היה שייך לו בעבר).

אמר ליה רבא - הכי דינא? המוציא מחבירו עליו הראיה: האם כך הדין? והרי הדין הוא שהמוציא מחבירו עליו להביא ראיה. וכאן המחזיק גר בבית שלוש שנים ויש לו עדים שגר בבית, ומכיון שהמערער טוען שהוא השתמש בבית יחד עם המחזיק, על המערער מוטל להביא עדים שהוא אכן נכנס ויצא דרך הבית החיצון, כי הוא בא להוציא מהמחזיק. ואילו המחזיק בבית אינו צריך להביא עדים שהוא גר בבית החיצון לבדו, כי כרגע הוא כבר מוחזק בבית.